

Резюме на научните трудове на гл. ас. д-р Стефан Й. Кирилов

1. МОНОГРАФИИ

СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ

Унив. Изд. „Неофит Рилски”, Благоевград, ISBN: 978-954-680-794-6

Автори: Станкова, М., **Кирилов Ст.**

Вид на публикацията: монография, 2011

Номер от списъка на публикациите: 1.1, глави втора, трета и четвърта), 114 стр.

РЕЗЮМЕ

Устойчивото развитие на туризма предполага разработване на туристически услуги и съоръжения, които оказват благоприятно въздействие върху околната среда; съхраняват културно-историческото наследство и качеството на живот на местните общности; основават се на природното, културно и историческо наследство на района; могат да се управляват от местните хора и имат директен принос за местната икономика; икономически са оправдани и могат да бъдат устойчиво поддържани в бъдеще.

Според Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България един от основните принципи за развитие на туризма на равнище "дестинация" е устойчивостта. Подчертавайки, че развитието на туристическите дейности трябва да съчетава в себе си дългосрочна икономическа ефективност с устойчиви практики, щадящи околната среда и социална съвместимост.

Всеки вид туризъм би могъл да се развива балансирано и устойчиво, тогава, когато опазва и съхранява природата, културно-историческото наследство, ценностите и благосъстоянието на местните хора. Туризмът може да се развива и неустойчиво, като не се държи сметка за сериозното му въздействие върху природата и компонентите на околната среда като цяло, наличните ресурси се експлоатират безотговорно и безвъзвратно, а инвеститорът цели бърза печалба. И в този контекст, устойчивите туристически практики са начин на развитие и управление на туризма, при които се съхраняват и развиват природното и културно-историческото наследство, а икономическите ползи са дългосрочни и са в ръцете на местните общности. Те лансират идеята за по-икономично и по-щадящо използване на природните и антропогенни ресурси.

Сам по себе си устойчивия туризъм е еволюцията в туризма, съобразена от една страна с интересите на посещащите и от друга – с тези

на посетителите. Всички дейности в зоната на посрещане трябва да са съобразени с пределния капацитет на природните ресурси, т.е. със спазването на принципа за колкото се може по-икономично използване на наличните ресурсите.

Съвременните условия при глобализиращи се обществено-икономически процеси налагат във все по-голяма степен необходимостта от търсенето и разкриването на първопричините, провокиращи комплицирането на протичащите в туристическото пазарно пространство процеси. Безспорен факт е, че през последните години туристическите пазари се отличават с нарастваща динамичност. И независимо от причините, провокирали наблюдаваните на тях тенденции, неминуемо възникват редица въпроси, представляващи както теоретичен, така и практически проблем при планирането и реализирането на стратегическата пазарна активност на туристическите структури.

В маркетинговата теория приоритетно място като пазарно ориентирана концепция за управление има продуктовата политика и тази ѝ значимост се дължи на ролята на продукта, като най-важен сред елементите на маркетинг микса. В туризма продуктът и планирането на неговия асортимент са определящи. Невъзможността им да удовлетворят потребностите на реалните и потенциални потребители обезсмисля същността на процеса на туристическо обслужване.

Изследваната проблематика има и друг аспект, насочен към постигане на устойчивост. Устойчивостта като категория се изследва от теорията на нелинейната икономика и се основава на теорията за хаоса. Посредством установената по между им връзка се извеждат динамичните процеси в пазарното пространство. Конкретните стратегически подходи във връзка с устойчивостта могат да бъдат зададени и въз основа на маркетинг мениджмънта. Адаптирането на теоретичните постановки на маркетинга и мениджмънта към туристическите дестинации в аспекта на устойчивостта би разкрило нови възможности за посрещане на постоянните пазарни предизвикателства. Трябва да се отбележи обаче, че в голямата си част туристически дестинации (особено българските) все още не са готови да възприемат модерните подходи за пазарна активност. (При все, че процесът на преход към пазарно стопанство в България, както и последвалата адаптация към условията на международния туристически пазар се отличават с висока степен на динамичност). Това в допълнителна степен, способства за възникването на елементи на неустойчивост, както и повишава риска, в условията, на които оперират туристическите дестинации. Във връзка с което, познатите класически маркетингови подходи са неефективни. Туристическите дестинации са изправени пред необходимостта от усвояването на инструментариума на маркетинг мениджмънта, така че да са във възможностите си да възприемат активно поведение в условията на пазарна динамика. В резултат, дейността им

придобива многоаспектен характер и предполага: извършване на анализ на туристическите пазари, на които се оперира, измерване и прогнозиране на пазарната среда, разработване на пазарни стратегии, ориентирани към постигане на устойчивост в динамична среда, както и реализиране на съвкупност от активни публични акции.

В логиката на изложените мисли, настоящата разработка прави опит за извеждане на източниците и причините на промените в туристическото пространство, провокиращи активността на туристическите дестинации, както и към предлагане на вариант на стратегическо поведение в контекста на устойчивостта.

Съдържанието на монографията е структурирано в следните части: Въстъпителни думи „За природата на устойчивостта“, Пет глави „Хаосът като проекция в съвременния пазарен ред“, „Законодателни норми и практики във връзка с устойчивия туризъм“, „Екотуризмът в контекста на устойчивостта“, „Относно потенциала за развитие на екотуризм в защитените територии“, „Постановка на проблема за устойчивото развитие на туризма“, Заключение и Използвана литература.

УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА

Изд. „ЧВУ „Колеж по туризъм“, Благоевград, 2018 г., ISBN 978 -954-9497-25-0

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: монография, 2018

Номер от списъка на публикациите: 1.2, 326 стр.

РЕЗЮМЕ

Монографичният труд съдържа: увод, изложение в три глави, изводи, заключение, използвана литература, четиринадесет приложения и 24 таблици, 34 фигури и 1 схема.

Теоретичните постановки на устойчивото управление на туризма в защитените територии и защитените зони, така както и методологическите въпроси и предложения за практически анализи, оценки, модели и препоръки с цел подобряване условията за усъвършенстване на управлението на туризма в районите на защитените територии и зони в РБългария са подредени последователно и логично. Съдържанието на отделните глави, приложенията, таблиците и фигурите, защитават решаването на основната изследователска теза, целта, подцелите, задачите, обекта и предмета на монографичния труд.

Основно внимание с цел обособяване на теоретичните, методологическите и практико-приложните решения за устойчивото

управление на туризма в защитените територии и защитените зони в региона като сериозен резерв за увеличаване на икономическата и социална ефективност е съсредоточено върху тези обекти от националната екологична мрежа в района на Югозападна България.

Използван е метода на комплексното действие на туризма, формите и методите за устойчиво управление и идентичност на туристическите услуги. Разработката съдържа богата литература от наши и чуждестранни автори, както и нормативни актове (закони, наредби, стратегии, правилници, планове за управление и пр.), което позволява обосновани теретико-приложни предложения за утвърждаване на устойчивостта на туристическата дестинация като географска, административна и пазарна обособена територия за производство, предлагане и реализация на специфични туристически услуги. На базата на прецизно направена анкета и изследвания, се анализират основните показатели на устойчивото управление на туризма в защитените територии и защитените зони, като комплекс от ресурси за предлагане на услуги от устойчив туризъм, както и нарастващото предлагане на такива туристически услуги на международния и вътрешния туристически пазар.

Детайлно са определени особеностите на тази специфична форма на туризъм като – уникалност, устойчивост, гъвкавост, не пропуска да отбележи по-високата добавена стойност, която носи устойчивия туризъм, неговата икономическа ефективност.

Монографичния труд има определено актуален и приложим за реализация в практиката и туристическата индустрия характер. С цел ефективно и устойчиво управление на туризма в защитените територии и зони е разработен модел за усъвършенстване на неговото устойчиво управление.

Много страни в предлагат качествени устойчиви туристически услуги и продукти на високо ниво и може да се каже, че конкуренцията е изключително сериозна, а пазарът доста динамичен. Именно затова, проблемите в България трябва да се решават чрез управленски модели и стратегии, които да се внедрят и прилагат в практиката, чрез усъвършенстване организацията, управлението, пазара и маркетинговата дейност на дестинациите за устойчив туризъм.

Монографичния труд следва да се разглежда като научноприложна разработка в помощ на нуждите на България и на отделните туристически дестинации – за устойчиво развитие и управление.

Последователно в Първа глава – **Теоретични и методологични основи на устойчивото управление на туризма**, Втора глава – **Комплексен анализ на туристическия потенциал в защитените територии и защитените зони** и Трета глава – **Модел за усъвършенстване на устойчивото управление на туризма в защитените територии и защитените зони**, ясно се обосновава

необходимостта от създаването, внедряването и прилагането на модел за усъвършенстване на устойчивото управление на туризма в защитените територии и защитените зони, тъй като от особена важност е да се повиши качеството и конкурентноспособността на националния туристически продукт, с който България да излезе на европейските и международни пазари.

Монографичният труд представлява научна и научно-приложна разработка с оригинален принос в доказване на необходимостта за развитие и стратегически решения за устойчивия туризъм в защитените територии и защитените зони в България и по-конкретно за региона на Югозападна България. Това позволява намерането на перспектива и нови възможности за усъвършенстване на устойчивото управление на туризма.

Основни приноси на монографичния труд са:

- Данните и резултатите от настоящата разработка служат като научно обоснована програма – модел за усъвършенстване на устойчивото управление на туризма в района на националените и природните паркове (като моделени райони) за бъдещи 10-годишни управленски периоди, като могат да се използват в планирането на управленски приоритети, програми, проекти и дейности, свързани с развитието на устойчив екотуризъм и в други райони на защитени територии (напр. защитени местности) у нас, както и в защитени зони от екологичната мрежа Натура 2000.

- Научният, методически и практико-приложен характер представен в монографичния труд дава възможност да се използва при разработването на регионални (в т.ч. и общински) стратегии, планове и програми за регионално развитие, местно икономическо развитие, развитие на туризма, опазването на околната среда, респективно развитието на екотуризма.

- Практическите препоръки, касаещи организацията и управлението на устойчив туризъм, и по-конкретно туристическата инфраструктура могат да се ползват от туристически фирми и агенции при създаването на „зелени“ туристически продукти в рамките на екотуристическите дестинации „Рила“, „Западни Родопи“, „Пирин“, „Беласица“ и др.

- Монографичният труд може да се използва при разработването на работни програми, лекционни курсове и практически занятия по дисциплини като „Въведение в туризма“, „Устойчив туризъм“, „Устойчиво развитие на туризма“, „Алтернативен туризъм“, „Екологичен туризъм“, „Екология и природоползване в туризма“, „Туристически ресурси“, „Туристически дестинации“, „Регионализация и инфраструктура в туризма“, „Туристически маршрути“, „Иновации в туризма“, а също така и от студенти, специализанти и докторанти при

разработването на реферати, курсови и дипломни работи и докторски научни трудове.

2. УЧЕБНИЦИ:

АЛТЕРНАТИВНИ ФОРМИ НА ТУРИЗМА

Изд. „ЧВУ „Колеж по туризъм“, Благоевград, ISBN: 978-954-9497-08-3

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: учебник, 2015

Номер от списъка на публикациите: 2.1, 195 стр.

РЕЗЮМЕ

Учебникът „Алтернативни форми на туризма“ е ориентиран към проблематиката и характерологичните особености на алтернативния туризъм, неговото развитие и правно регламентиране. В него авторът анализира възможностите за развитие на алтернативните форми на туризма в световен и национален мащаб. Дава редица примери за добри практики, осъществявани в регионите на защитените територии (национални и природни паркове), голяма част, от които самия той е изследвал на място. Като аспекти на туризма, ориентирани към устойчиво развитие са посочетни значителен брой форми. Конкретно са разгледани например културния, екологичния, селския туризъм, здравния, ловния и риболовен туризъм, приключенския, екстремен и спортен туризъм и спелеологичен туризъм.

Направен е също така подробен анализ на дефиниции за алтернативен туризъм, устойчив туризъм, културен, екологичен, селски и редица други термини и съществуващи постановки. Изследва и представя международни и национални правни регламенти и практики, касаещи алтернативните и устойчиви форми на туризъм. Особено внимание е отделено на възможностите и някои добри практики и примери за развитие на алтернативен, вкл. и такива в защитените територии в САЩ (Национален парк Грейт Смоуки маунтинс), в Европа - Мрежата от защитени територии паркове PAN Parks, Национален парк „Нортумберленд“ (Великобритания), Национален парк „Бюк“ (Унгария), Национален парк Рила и природните паркове Рилски манастир и Беласица (България). В тази връзка основната цел и обекта на разработката са сполучливо подбрани и изследвани.

Учебникът дава богата научна и практико-приложна информация относно същността, особеностите и потенциала за развитие на алтернативните форми на туризъм, реализирани проекти, свързани с отделните форми на туризъм, добри практики в България. Подробно са описани основните предлагани висококачествени туристически продукти,

предназначен за потенциалните български и чуждестранни туристи, които имат отговорно отношение към опазването на биологичното разнообразие и културното наследство. Голяма част от представените продукти са новосъздадени и учебника е една добра възможност за тяхното популяризиране.

3. ДОКЛАДИ ОТ НАУЧНИ КОНФЕРЕНЦИИ:

ПО ВЪПРОСА ЗА ЗЕЛЕНИЯ ТУРИЗЪМ, ЕКОТУРИЗМА И УПРАВЛЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВЕ

Публикация в:

Сборник с доклади от Шести Черноморски туристически форум „Екотуризмът – нашето зелено бъдеще”, Варна, 02-04 октомври 2013 г., стр. 214-228.

Автори: Станкова М., **Кирилов Ст.**

Вид на публикацията: доклад, 15 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.1.

РЕЗЮМЕ

Плановете за управление на Националните паркове предлагат въвеждането на нови форми и разнообразяване на предлаганите туристическите услуги. Предвидени програми и проекти за развитие на туризма включват изграждането на подходяща туристическа инфраструктура. За значителното подобряване на туристическата инфраструктура в парковете са предвидени дейности, касаещи оформяне на входно-изходни пунктове, оборудване на места за краткотраен отдых и погледни места, поставяне на информационни табла, обозначаване и поддържане на туристическите маршрути за пешеходен туризъм, както и осигуряване безопасността на туристите. С Плановете за управление се определят места и маршрути за специализиран туризъм – за любителите на наблюдението на диви животни, за хора със специални интереси към ботаниката и геологията, фото-лов, конен и велотуризм, разходка с шейни и каруци и др. Предвиждат още специализирано обучение на водачи в парка, които да съпровождат индивидуалните или групови туристи, да се грижат за тяхното информиране и полезния им и приятен престой, както и създаването на посетителски център и информационни пунктове в които се представя пред посетителите природното наследство на защитената територия.

Една от важните възможности, откриващи се в нашата страна е развитието на устойчив природосъобразен туризъм, основаващ се на

атракциите на природата. Съществуват отлични възможности за развитие на зелен и екологичен туризъм в националните паркове в България, като обширни защитени територии, големи по площ и със завидно устроени в инфраструктурно отношение прилежащи населени места, курорти и комплекси.

Действащите към момента планове за управление на трите Национални парка в България разбира се имат и своите недостатъци, свързани преди всичко с осигуряването на достатъчни финансови източници за изпълнението на отделните програми, проекти и дейности, както и недостатъчния човешки ресурс от страна на парковите дирекции за изпълнението им. За целта е необходимо привличането на международни донори и партньорски екипи за ефективната реализация на съответните програми, проекти и дейности, както и въвличане на местната власт, местната общност и предприемачи в съвместни действия в управлението на защитената територия.

Към настоящия момент и за трите национални парка в България (Рила, Пирин и Централен Балкан) се разработват планове за управление за следващия десет годишен период на управление. Дейностите по устройството на парковете се изпълняват чрез отпускането на безвъзмездна финансова помощ от Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г. ”, приоритента ос 3: „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие”. Голяма част от заложените финансови средства в проектите са свързани с развитието на устойчивите форми на туризъм в съответната защитена територия, което пряко ще повлияе за подобряване условията за туризъм при пребиваването на посетителите чрез изграждането и поддържането на парковата туристическа инфраструктура, а също и по-добро качество на предлаганите туристически услуги. В тази връзка, регионите на националните паркове могат да бъдат конкурентноспособни туристически дестинации, като всички действащи лица, имащи отношение към тях, положат общи усилия да идентифицират онези елементи на дестинациите, които определят техния облик: като се започне от причините, поради които туристите биха желали да посетят съответния регион, предлаганите туристически услуги и поддържащи дейности в защитените територии.

PAN PARKS В БЪЛГАРИЯ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ

Публикация в:

Списание за туристика „Пирински книжовни листи” с научни разработки от Пети международен симпозиум на тема: „ТУРИЗЪМ, БИЗНЕС и ОБРАЗОВАНИЕ НА XXI ВЕК”, Издание на ЧВУ – „Колеж по туризъм” – гр. Благоевград, година IV, брой IV, Благоевград, 2013 г., стр. 105 – 113.

Автор: Стефан Кирилов
Вид на публикацията: доклад, 9 стр.
Номер от списъка на публикациите: 3.2.

РЕЗЮМЕ

Мрежа от защитени територии от паркове PANParks се стреми да съхрани европейската дива природа, с най-малко нарушените природни райони на континента. Организацията успешно прилага интегриран подход за стимулиране на устойчивото развитие на туризма с цел подпомагане съхраняването на дивата природа.

В България устойчив туризъм се развива успешно вече 10 години, след като през 2003 година по линия на PANParks беше сертифициран първия български национален парк „Централен Балкан”, а две години по-късно и Национален парк „Рила”. Първите стъпки за зараждането и развитието на устойчив туризъм водят началото си от регионите на обширните защитени територии в нашата страна, каквито са НП „Централен Балкан” и НП „Рила”. На базата на проведеното изследване са проучени възможностите за развитие на устойчив туризъм в националните паркове от мрежата PANParks и е анализирана ситуацията и съществуващите устойчиви туристически практики в региона на двете сертифицирани български защитени територии.

Ключови думи: PAN Parks, устойчив туризъм, развитие, защитени територии, национални паркове, Централен Балкан, Рила

ПРАВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИЯ ТУРИЗЪМ В ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ

Публикация в:
списание „Право, Политика, Администрация”, с научни трудове от Научна сесия „Тенденции и перспективи в публичната администрация в Република България”, ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград, 06.11.2013 г., Том 1, брой 3, 2014 г., стр. 81-90, <http://www.lpajournal.com/wp-content/uploads/2014/07/S-Kirilov>

Автор: Стефан Кирилов
Вид на публикацията: доклад, 10 стр.
Номер от списъка на публикациите: 3.3.

РЕЗЮМЕ

В научната разработка са представени някои правни регламенти, като особено внимание е отделено на развитието на устойчивите форми на туризъм в защитените територии. Налице е осъзната значимост за

прилагане принципите на устойчивото развитие, опазването на околната среда и устойчивият туризъм от всички държави в световен мащаб. Потвърждава се значимостта на регионите на защитените територии като едни от най-подходящите места с отлични възможности за планиране и осъществяване на устойчиви туристически практики в света.

На базата на изследвани съществуващи нормативни и ненормативни актове за Република България и проследяване изпълнението на заложените дейности, цели, приоритети и мерки, касаещи развитието на устойчивия туризъм, може да се заключи, че за същите не се извършени необходимите целенасочени действия по изпълнението им. Също така не е налице координация, ефективност и устойчивост в действията на отделните институции, заинтересовани страни, бизнеспредприемачи и местни общности, за последователното и дългосрочно развитие на регионите и в крайна сметка създаването на предпоставки за икономически растеж.

КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ ВЪВ ФОКУСА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ

Публикация в:

Сборник на научни трудове от Десета международна научно-приложна конференция „Икономика и мениджмънт на иновациите – съвременни теории и практики”, Издателство „Ларго Сити”, Варна, 2014 г., стр. 434 – 439

Автори: М. Станкова, **С. Кирилов**

Вид на публикацията: доклад, 6 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.4

РЕЗЮМЕ

Устойчивостта и „устойчивото“ образование са едно от направленията в съществуващата образователна система в България. Същевременно, съчетаването на учебното съдържание с практически програми по съответните образователни области, поставени във връзка с устойчивостта, задава нов ракурс. Още повече, че при въвеждане на съпътстващо специализирано обучение по устойчиво развитие се създават предпоставки за формиране на по-обширно и задълбочено изучаване на въпросите свързани с природата и природните ресурси, както и с иновативните подходи, базирани на тях. Много високи успехи се постигат с провеждане на интерпретативни практически занятия по устойчиво образование или т.нар. образование по околна среда. Потенциалът им обаче е недостатъчно използван в съществуващите у нас образователни практики, което от своя страна прави важно познаването на съществуващите добри практики.

Ключови думи: устойчивост, образователна трансформация, иновации

РАЗВИТИЕ НА АЛТЕРНАТИВНИТЕ ФОРМИ НА ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИНТЕРПРЕТИРАНЕТО НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Публикация в:

Сборник с публикации от Седми Черноморски туристически форум, „Историко-археологически туризъм. Наследство с перспектива, Издателство „Славена”, Варна, 2014, стр. 364 – 372.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 9 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.5

РЕЗЮМЕ

Световната туристическа организация определя туризма като дейност на хората, които пътуват извън обичайната си среда за не повече от година с цел почивка, бизнес или друго. Водейки се от горното общоизвестно определение, можем да подчертаем, че туризмът, най-общо е дейност представляваща придвижване на хора от едно място на друго и временен престой извън тяхната месторабота и местоживееене. Това се извършва с цел запознаване с природни, културно-исторически и други забележителности, лечение, рекреация или за участие в научни, културни, спортни и други събития.

Тенденциите в развитието на туризма в световен мащаб, сочат, че през последните години потребителското търсене се променя в посока алтернативни форми и щадящи околната среда туристически продукти.

България е страна, която може да предложи интересни приключения за туристите, които от своя страна са „живи” и в голямата си част все още непотъкнати и запазени. Тук за туристите съществува възможността да посетят места, в които други туристи все още не са стъпвали, може да се докоснат до села, в които живота продължава с ритъма отпреди няколко века, вкусът на гозбите, напитките, въздуха и пейзажа идват сякаш от друго измерение, а карането на колело, язденето на кон, спускането по снежни кулоари, извън пистите или просто ходенето пеша или със снегоходки са само претекст .

Към настоящият момент българският туристически продукт има две основни разновидности: масов туризъм, насочен към прекомерна експлоатация на природни ресурси в морските и планински ски курорти и е включен в голям обем програми, които нямат висока доходност и рентабилност и специализиран (алтернативен) туризъм, комбиниращ в себе

си отчитането на специфичните интереси и потребности на туристите със съхранението на туристическите природни и антропогенни ресурси.

Особено внимание трябва да се обръща на факта, че към момента имиджа на България е все още „дестинация за масов туризъм”, със съществуваща ясно изразена сезонност в потреблението през активния летен и зимен сезон. В резултат на слабата рекламна дейност и маркетинг, страната ни се третира като евтина морска дестинация за алкохолен, хазартен и парти туризъм. Поради прекомерното и неконтролирано застрояване, огромния туристопоток и влошеното качество на туристическите продукти и услуги България търпи отдръпване на платежоспособни клиенти предимно от Западна Европа и Скандинавието.

В последно време, като един от основните критерии, към които се обръща особено внимание при определянето на съществените различия и особеностите на туризма е влиянието му върху околната среда. В тава отношение се говори за стар („твърд”) и нов („мек”) туризъм. При първия, туризмът има агресивно поведение към средата – природната и социалната среда трябва да се съобразяват с него. Обратно „мекият” туризъм, наричан още екологичен/природен туризъм, е подчинен на особеностите на приемащата го среда, той не я нарушава, а напротив обогатява. В тази връзка, един широко употребяван термин през последните години е устойчивият (алтернативен) туризъм, а именно такъв туризъм, който се приема от местната общност, който е екологичен и не внася драстични промени, както в природната, така и в социалната среда.

Посредством прилагането на интерпретацията на природна и културна история на даден туристически район, посетителите получават ценна информация за важни растителни и животински видове, техните местообитания и за важни културно-исторически ресурси, и атракции като: природни и културно-исторически обекти, музеи, галерии, театри, живописни маршрути за кола и места за наблюдение, уникални обекти като водопади, езера, скални феномени и забележителности, обиколни турове, рекреационни възможности в района, потенциални опасности като отровни растения или опасни животни.

В България интерпретацията не се използва достатъчно и е застъпена в много малък мащаб, предимно в обекти на защитени територии, историко-археологическите места, музей. Прилагайки и давайки шанс на този метод, значително ще се повиши нивото на качество на допълнителните туристически услуги и удовлетвореността на посетителските групи в обектите на природното и културно наследство в нашата страна.

РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНФРАСТРУКТУРА В ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ

Публикация в:

Списание за туристика „Пирински книжовни листи” с научни разработки от Шести международен симпозиум „Икономика, администрация, туризъм – предизвикателства и перспективи”, Издание на ЧВУ – „Колеж по туризъм” – гр. Благоевград, година V, брой V, Благоевград, 2014 г., стр. 99 – 106.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 8 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.6

РЕЗЮМЕ

Общозвестно е, че главната инфраструктура в населените места включва транспортното (въздушно, пътно, железопътно), градско планиране и строителство, архитектурата, водоснабдяване и електроснабдяване, опазването на околната среда, дейностите по озеленяването, чистотата и пр. В защитените територии у нас техническата инфраструктурата се разграничава с това, че е представена най-вече от обслужващи обекти като: сгради и хидротехнически съоръжения язовири с язовирни стени, тунели, канали, деривации с водохващания, електропроводи и кантони за обслужване на съоръженията, напорни тръбопроводи за централи, пунктове за контрол, охрана и поддръжка, здравни и спасителни пунктове, сгради и стационари и др. С особено важно значение за развитието на туризма в защитените територии стои въпроса относно планирането и изграждането на туристическата инфраструктура, целяща да обслужва посетителите, наричана още посетителска инфраструктура.

Основната цел на изследването е да се анализира ситуацията в регионите на националните и природни паркове във връзка със съществуващата туристическата инфраструктура, възможностите за нейното развитие, идентифициране на съществуващите проблеми и даване на препоръки и предложения за подобряване управлението на туризма в защитените територии.

НЯКОИ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧЕН И СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА НА РИЛА ПЛАНИНА

Публикация в:

Сборник с доклади от Международна научна конференция „Екологичен и селски туризъм – предизвикателства и перспективи, 18-19 юни 2015 г. Бургас, Издателство „ФЛАТ-Бургас”, 2015 г., стр. 196 - 212.

Автори: **Кирилов, Ст.**, Войнова, Я.

Вид на публикацията: доклад, 16 стр.
Номер от списъка на публикациите: 3.7

РЕЗЮМЕ

През последните пет години България се превърна в популярна туристическа дестинация, атрактивна за все повече туристи от цял свят със своите благоприятни условия за практикуване на разнообразни видове туризъм. Постигнатите резултати я наложиха като една от най-успешните дестинации признати в Европа, развиваща устойчив туризъм.

В тази връзка като предизвикателство е необходимо полагането на усилия за трайното ѝ утвърждаване на европейския и световния пазар. Ясното осъзнаване на този важен приоритет е залегнал и в Стратегията за устойчиво развитие на туризма в Р. България (2014 - 2020). България притежава изключително богат ресурсен потенциал за развитие на всички видове и форми на устойчив туризъм (екологичен, селски, културно-познавателен, балнео/СПА, приключенски, хоби туризъм). И те се развиват успешно повече от 10 години. Първите стъпки за зараждането и развитието им водят началото си от регионите на обширните защитени територии на Националните паркове „Рила”, „Централен Балкан”, „Пирин” и Природните паркове „Витоша”, „Странджа” и др.

Ето защо единствената успешна форма на туризъм в и около защитените територии, а също така и в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 в България е развитието на устойчив туризъм.

От 2001 година и в защитените територии в региона на Рила планина започнаха да се прилагат форми на устойчиви туристически практики. Разработените по отношение на тях пилотни и иновационни проекти и предприемачески инициативи се наложиха като модели за развитие на екологичен и селски туризъм в България.

INNOVATION AND TOURISM – GETTING SUSTAINABILITY TROUGH GOOD PRACTICES

Публикация в:

Сборник с доклади от International scientific conference “Sustainable mountain regions: make them work”, 14-16 May 2015, Borovets, Bulgaria, 172 – 175.

Автори: М. Stankova, **St. Kirilov**, Sv. Kaleichev, I. Vasenska.

Вид на публикацията: доклад, 4 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.8

ABSTRACT

Sustainable tourism is a complex mix of many elements. These elements have ecological, social, cultural and economic dimensions which together

presuppose sustainability. Assuming that Ecological sustainability means that tourism development does not cause irreversible changes in a given destination's ecosystem, Social sustainability refers to the ability of a community to absorb tourism without the creation of social disharmony, Cultural sustainability assumes that a given community is able to retain or adapt their own distinctive cultural traits against the pressure of both the so-called "tourist culture" and the "residual culture" of the visitors (Jafari, J. 1987), Economic sustainability refers to a level of economic gain from tourism that is sufficient to provide an appropriate income for the local community and to cover all the costs of any special measure taken to satisfy the tourists, then no destination could not achieve sustainability without being competitive.

Considering the mentioned characteristics, this paper aims to explore and establish those conditions where excellent competitiveness and sustainability indicators have been observed. The centre of attention is concentrating on the mountainous district of the Rila and Pirin mountains in Bulgaria. An attempt was made to derive guidelines for the development of sustainable and cost-effective innovative practices, pushing the country beyond the perceived status of a 'cheap' destination. The methodological tool includes the methods of observation, analysis and synthesis of parallel observations on the state. All together corresponding to the author's position that sustainable tourism must ensure tourists' needs, as well as the needs of the local community and the preservation of local resources. Achieving as a result balanced destination development with fair share of the economic benefits from tourism for all stakeholders.

Keywords: sustainable tourism, innovation, competitiveness, economic benefits

РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН РИЛА-ПИРИН

Публикация в:

Списание за туристика „Пирински книжовни листи” с научни разработки от Седми международен симпозиум „Икономика, администрация, туризъм, устойчив бизнес”, Издание на ЧВУ – „Колеж по туризъм” – гр. Благоевград, година VI, брой VI, 2015 г., стр. 88-96.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 9 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.9

РЕЗЮМЕ

В съответствие с утвърдената през настоящата година Концепция за туристическо райониране от Министъра на туризма, разработена на

основание чл. 16, ал. 1 от Закона за туризма, територията на България се разделя на 9 туристически района – Дунав, Стара планина, София, Тракия, Долина на розите, Рила-Пирин, Родопи, Варна (Северно Черноморие) и Бургас (Южно Черноморие). Така обособените територии са създадени с цел формиране на регионални туристически продукти и осъществяване на регионален маркетинг и реклама. По този начин са определени най-характерните видове туризъм в страната и се очертани уникалността и потенциалът за тяхното развитие.

Един от най-емблематичните райони в страната по новото туристическо райониране е Район Рила-Пирин. Неоцененият достатъчно потенциал на туристическия район, по своята същност и особености се характеризира като един от най-посещаваните в България, с отлични възможности да предложи програми, свързани с практикуването на почти всички видове туризъм. Уникалността на района се засилва и от фактът, че независимо отреденото му място да заема само 9 % относителен дял от територията на страната той притежава в значителна степен многообразие от характерни и привлекателни природни и антропогенни туристически ресурси.

Ключови думи: туристически ресурси, развитие, управление, финансиране, туристически район, Рила-Пирин

РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ И ЕКОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН РИЛА-ПИРИН

Публикация в:

Осми Черноморски туристически форум „Регионалните културно-исторически продукти на България - единни в многообразието”, Варна, 05 – 07 ноември 2015, стр. 446-476.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 13 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.10

РЕЗЮМЕ

През последните години България се превърна в популярна туристическа дестинация, атрактивна за все повече туристи от цял свят със своите благоприятни условия за практикуване на разнообразни видове туризъм. Освен традиционно развитите морски, планински, ски, здравен и балнео, СПА и уелнес-туризъм, ловен и риболовен туризъм, напоследък все повече започна да се създават и предлагат прудукти и на културно-исторически и познавателен, екологичен, селски туризъм. Постигнатите резултати в това отношение поставиха твърди основи и наложиха страната

ни като една от най-успешните дестинации признати в Европа, развиваща устойчиви форми на туризъм.

Тук единствено възниква въпроса за устойчивото и целесъобразното използване и опазване на антропогенните и природни туристически ресурси, с цел дългосрочни перспективи и развитие на дестинациите. Това единствено би могло да се постигне чрез дългосрочното стратегическо планиране и прилагане на алтернативни форми на туризъм в посещаваните от туристите места, зони и региони в страната.

Като един от най-емблематичните райони в страната по новото туристическо райониране е Район Рила-Пирин. Неоцененият достатъчно потенциал на туристическия район, по своята същност и особености се характеризира като един от най-посещаваните в България, с отлични възможности да предложи програми, свързани с практикуването на почти всички видове туризъм. Уникалността на района се засилва и от фактът, че независимо, че заема само 9 % относителен дял от територията на страната той притежава в значителна степен многообразие от характерни и привлекателни антропогенни и природни туристически ресурси.

В съответствие с основната цел на настоящото изследване, анализирайки ситуацията в регион Рила-Пирин като бъдеща нова туристическа дестинация за практикуване на широк кръг от видове туризъм на високо ниво и действията свързани с неговото развитие и управление последователно са извършени набор от подходи. За пръв път се поставя началото на създаване на специализиран орган – Организация за управление на туристически район, заемащ основно място при провеждане на децентрализирана туристическа политика и координирана работа и взаимодействие с туристическите сдружения, вписани в Националния туристически регистър на територията на туристически район Рила-Пирин, включващ общините Банско, Белица, Белово, Благоевград, Бобошево, Гоце Делчев, Гърмен, Долна баня, Дупница, Костенец, Кочериново, Кресна, Петрич, Разлог, Рила, Самоков, Сандански, Сапарева баня, Сатовча, Симитли, Струмяни, Хаджидимово, Якоруда.

Водейки се от утвърдената Концепция за туристическо райониране в Р. България основната специализация, свързана с уникалността на туристическия район Рила-Пирин е Планински (всички видове – ски, пешеходен, рекреативен) и Религиозен (поклоннически, свещен) туризъм. Разширената специализация на района е представена от 4 допълващи вида туризъм - Приключенски и екотуризм, Балнеотуризм, SPA&Wellness, Културно-познавателен и фестивален туризъм, Винен (ено) туризъм, които по своята същност са отправна точка при бъдещото разработване на маркетингови и брандинг стратегии за туристическия район.

Независимо така представената в Концепцията за туристическо райониране композиция на специализация, извършени оценки на ресурсния потенциал в района, показват че с основен дял могат да се

отдифиринцират и екологичния (зеления), балнео и културния и селския туризъм. Това от своя страна е особено положително за развитието на привлекателен туристически продукт на новосъздаващата се дестинация Рила-Пирин и залагане изпълнението на приоритентни дейности и в шестте специализации.

Трябва да се има предвид и съществуващата изградена информационна, туристическа и посетителска инфраструктура като цяло, както и тази планирана за развитие към настоящият момент в региона, която от своя страна е в сравнително добро състояние. Все повече в района се изграждат и въвеждат в експлоатация Информационни, Посетителски, Туристически, Природозащитни и Образователни центрове, Контролно–информационни пунктове, Контролни пунктове, Информационни точки в населените места, както и в курортни и туристически комплекси, летовища и вилни селища. Една от водещите перспективи за развитието на туристическият район е изпълнението на стратегически проекти, финансирани по различните оперативни програми, по трансгранично сътрудничество и други международни и национални доносрски програми.

Във връзка с развитието и управлението на туристическия район Рила-Пирин първостепенно значение има изготвянето и изпълнението на програма за дейността на Организацията за управление на туристически район Рила-Пирин, включваща необходимост от прилагането на някои приоритентни дейности и подходи за успешно функциониране на Организацията, туристическите сдружения и партниращи държавни органи и институции при формирането и провеждането на правилна и успешна политика на Министерството на туризма на регионално ниво.

Предложеният нов туристически продукт в района може да бъде разработен, предлаган като комплексна туристическа услуга за туристите със специални интереси в областта на културно-историческия, екологичен и селски туризъм. Същият може да се използва и от представените 12 местни и регионални туристически сдружения, вписани в Националния туристически регистър по чл. 180, ал. 1 от Закона за туризма, със седалище на територията на туристическия район Рила-Пирин.

БОТАНИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРИЯ

Публикация в:

Списание за туристика „Пирински книжовни листи” с научни разработки от Осми международен симпозиум „Европейската перспектива 2020 – приоритети, тенденции, очаквани ефекти“, Издание на ЧВУ – „Колеж по туризъм” – гр. Благоевград, година VII, брой VII, 2016 г., стр. 82-87.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 6 стр.
Номер от списъка на публикациите: 3.11

РЕЗЮМЕ

Все повече туристи от страната и чужбина се интересуват от специализираните форми на туризъм в обектите от националната екологична мрежа в България. Като един от многото разновидности на хоби-туризъм се откроява ботаническият туризъм.

При ботаническият туризъм основните акценти в интерпретативните програми за посетителите могат да бъдат свързани с популяризирането на българската флора, уникална и многообразна по своето съществуване. Тук неминуемо трябва да залегнат основните моменти свързани с наименования на вида, история на вида, природозащитен статус, морфология и биология, месторастения и популации, разпространение, отрицателно действащи фактори, предприети мерки за опазване и защита, необходимост от изграждане на специализирана посетителска инфраструктура, целяща запазване на конкретни находища и пр.

С голямо значение за развитието и практикуването на този специализиран вид туризъм в България остава въпросът за обучението и подготовката на високопрофесионални кадри, които да бъдат включени в разработването и предлагането на туристически програми.

Ключови думи: ботанически туризъм, възможности, развитие, посетителска инфраструктура, специализирани маршрути.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА УПРАВЛЕНСКИ МОДЕЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕКОТУРИЗЪМ В ЗАЩИТЕНИТЕ ТЕРИТОРИИ

Публикация в:

Списание за туристика „Пирински книжовни листи” с научни разработки от Девети международен симпозиум „Предприемачество, туризъм, администрация – приоритети в глобалния свят“, Издание на ЧВУ – „Колеж по туризъм” – гр. Благоевград, година VIII, брой VIII, 2017 г., под печат.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 6 стр.
Номер от списъка на публикациите: 3.12

РЕЗЮМЕ

Създаването и бъдещият просперитет на екотуристическата дестинация зависят не само от богатото биологично разнообразие и атрактивността на природните ресурси, но и от осигуряването на достъп до защитените територии и местните общности. От друга страна за да бъде дестинацията конкурентна на пазара трябва да работи за разкриването на всички

елементи, които я извеждат на достатъчно високо ниво, като се започне от причините (мотивите) поради които туристите биха предприели пътуване до екотуристическата дестинация и подходящите посетителски услуги, които поддържат туризма.

Един нов управленски модел за развитие на екотуризм в защитените територии може да способства за дългосрочно опазване на защитените територии чрез устойчиви форми на туризъм и да осигури икономически растеж на местните общности.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БОТАНИЧЕСКИ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ

Публикация в:

Сборник с научни доклади от Първа научна конференция „Образование, наука, иновации“, първо издание на Академия за иновации и развитие, София, декември 2017 г., стр. 57-62.

Автор: Стефан Кирилов

Вид на публикацията: доклад, 6 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.13

РЕЗЮМЕ

Докладът допълва и в основни линии доразвива темата за възможностите и перспективите за развитие на ботанически туризъм в България, т.к. общоизвестно е, че все повече туристи от страната и чужбина проявяват интерес към специализираните форми на туризъм в природни обекти от националната екологична мрежа в България. Като един от многото разновидности на хоби-туризъм през последните години се откроява ботаническият туризъм.

При ботаниическия туризъм основните акценти в интерпретативните програми за посетителите са свързани с популяризирането на българската флора, уникална и многообразна по своята същност. Тук неминуемо трябва да залегнат основните моменти свързани с наименования на растителните видове, историята на отделните видове, техния природозащитен статус, морфология и биология, месторастения и популации, разпространение, отрицателно действащи фактори, предприети мерки за опазване, защита и подобряване на природозащитното състояние, необходимост от изграждане на специализирана посетителска инфраструктура, целяща запазване на конкретни находища и пр.

С особено голямо значение за развитието и практикуването на този специализиран вид туризъм в България остава въпросът за обучението и подготовката на високопрофесионални кадри, които да бъдат включени в разработването и предлагането на иновативни програми за ботанически туризъм.

ENVIRONMENTAL EDUCATION AND EDUCATIONAL SUSTAINABILITY (THE CASE OF RILA NATIONAL PARK, BULGARIA)

Публикация в:

Сборник с резюмета на доклади от Fifteenth International Scientific Conference, Tourism – Research, Development and Education, 15-16 June 2018, Sofia, p. 328.

Автори: Maria Zl. Stankova, **Stefan Kirilov**

Вид на публикацията: доклад, 7 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.14

ABSTRACT

The issue of sustainable development and environmental protection lies with modern human civilization, acquiring over time a growing relevance and sharpness. The impact of the environmental factor on public life, in all its dimensions of economic, political, social, biological, etc., is becoming more and more tangible. However, "sustainable" education should be a priority for the Bulgarian education system by focusing educational content to practical programs and best practices on relevant educational fields placed on sustainability.

Moreover, the introduction of accompanying specialized training on sustainable development creates prerequisites for the formation of a broader and deeper study of the issues related to nature, culture and their protection as the environment. While looking for positive examples so as to set the direction of the necessary educational transformation, the study focuses on the established National Park "Rila" practice involving interpretive classes in sustainable/environmental education. Research on the topic shows that the potential of such practices is still not sufficiently used in existing educational practices in Bulgaria, which in turn makes it important to present them to relevant stakeholders and interested audiences.

IMPROVING THE QUALITY OF LIFE THROUGH BALNEOTOURISM PRACTICES: THE BULGARIAN EXPERIENCE

Публикация в:

Ekonomia - Wroclaw Economic Review 23/1 (2017) Acta Universitatis Wratislaviensis, Poland, No 3754, 9 p., JEL Classification: Z32, I14

Автори: Maria Zl. Stankova, **Stefan Kirilov**

Вид на публикацията: доклад, 9 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.15

ABSTRACT

Sustainable tourism is a complex mix of many elements. These elements have ecological, social, cultural and economic dimensions which together presuppose sustainability. Assuming that *Ecological sustainability* means that tourism development does not cause irreversible changes in a given destination's ecosystem, *Social sustainability* refers to the ability of a community to absorb tourism without the creation of social disharmony, *Cultural sustainability* assumes that a given community is able to retain or adapt their own distinctive cultural traits against the pressure of both the so-called "tourist culture" and the "residual culture" of the visitors (Jafari, J. 1987), *Economic sustainability* refers to a level of economic gain from tourism that is sufficient to provide an appropriate income for the local community and to cover all the costs of any special measure taken to satisfy the tourists, then no destination could not achieve sustainability without being competitive.

Considering the mentioned characteristics, this paper aims to explore and establish those conditions where excellent competitiveness and sustainability indicators have been observed. The centre of attention is concentrating on the mountainous district of the Rila and Pirin mountains in Bulgaria. An attempt was made to derive guidelines for the development of sustainable and cost-effective innovative practices, pushing the country beyond the perceived status of a 'cheap' destination. The methodological tool includes the methods of observation, analysis and synthesis of parallel observations on the state. All together corresponding to the author's position that sustainable tourism must ensure tourists' needs, as well as the needs of the local community and the preservation of local resources. Achieving as a result balanced destination development with fair share of the economic benefits from tourism for all stakeholders.

Keywords: sustainable tourism, innovation, competitiveness, economic benefits

OPPORTUNITIES FOR COMPLEX ALTERNATIVE TOURISM IN THE SOUTHWESTERN REGION OF BULGARIA

Публикация в:

Improving micro and macro competitiveness – problems and possible solutions, University of Nis, Serbia, p. 222-237, JEL classification: Z30, L84; UDC 338.48(497.23)

Автори: Georgi Mateev, **Stefan Kirilov**

Вид на публикацията: доклад, 16 стр.

Номер от списъка на публикациите: 3.16

ABSTRACT

The main purpose of the present survey is to analyze the situation in the South-West region of Bulgaria in relation to the opportunities for alternative forms of tourism development, to identify existing problems and make recommendations and suggestions for improving the management of tourism in the research area. The recent paper justifies the need for a rethinking of the strategy for the development of tourism. Found that, so far, mostly at Bulgaria develop mass forms of tourism. Justified is the realization that this strategy is ineffective in terms of objective natural resources in the country. It is proposed that a change in the strategy for development of tourism towards attracting higher paying foreign individual and group travelers.

The southwestern region of Bulgaria appears to be an attractive destination for organization of contemporary alternative tourism forms. In terms of natural and climatic peculiarities of the region successfully developed are the SPA, sports mountaineering, ecological tourism, rural tourism, religious tourism, culinary tourism, gambling tourism, wine-tourism and other attractive elements of alternative tourism. The combination of the main program for the time of the stay of the touristic group with additional attractions, entertainment and visit of exotic touristic sites requires active preliminary as well as current contacts and partnership with every member of the touristic group separately. This way the group mechanism acquires the characteristics and attractiveness of individual tourism. This is why in the contemporary conditions the task of the successful tour operator is to adequately answer to the newly-incurred requirements and challenges in the implementation of an effective touristic activity through material increase of its attractiveness.

Key words: alternative tourism, south-western region, Bulgaria, tourism opportunities.